

Muñecas vivientes. El regreso del sexismo

Walter, Natasha

2010. Madrid: Editorial Turner.

Natasha Walter, a *Muñecas vivientes*, s'hi pregunta —retòricament— si s'ha acabat la tasca del feminisme en la societat en què vivim. Així, es retracta del que va dir, fa dotze anys, a *El nuevo feminismo*, on sostenia que l'agenda feminista s'havia quedat pràcticament buida de lluita i que només li restava intervenir en els espais més carrinclons de la nostra cultura. Ara confessa que «estava totalment equivocada» i que, lluny d'anar endavant, el *nou determinisme* s'està traduint en un fort retrocés per a les dones.

Walter descriu —a través d'entrevistes, estudis i exemples de la societat anglosaxona— la sorprenent mutació a què assistim 200 anys després que apareguessin els primers moviments feministes. Dos discursos aparentment irrefutables —el de la biologia i el de la lliure elecció— han derivat respectivament en un

nou determinisme i un nou sexisme que contribueixen a fixar els estereotips sobre el comportament femení i masculí. D'una banda, la imatge de la perfecció femenina a la qual les dones haurien d'aspirar està cada vegada més definida per l'atractiu sexual. Aquesta situació es justifica sistemàticament amb l'argument que es tracta d'*eleccions lliures* que realitzen les dones mateix.

D'una altra banda, la convicció que la química i l'estructura del cervell i la inclinació genètica expliquen el comportament femení estereotipat serveix no sols per explicar com aprenen i juguen les nenes, sinó també per justificar les desigualtats que trobem en la vida adulta. Walter planteja que aquestes eleccions lliures podria ser que no en fossin tant, de lliures, i que els descobriments científics no fossin tan concloents. En aquests dos grans blocs —la fal·làcia de la lliure elecció i l'argument biològic de la desigualtat— s'estructura el llibre.

Al primer bloc, «El nuevo sexismo», Walter ens hi descriu una cultura reconegible per a tots nosaltres: una cultura

que està hipersexualitzada, que embolcalla les nenes en tons rosats i les anima a obsessionar-se pel seu aspecte físic des de molt petites. En aquest primer capítol, parla de noies, de nenes, d'*strippers*, de prostitutes, d'amants i de pornografia. Moltes dones joves, escriu, «ara sembla que pensin que la confiança sexual és l'única confiança que val la pena de tenir». La ubiqüitat de la pornografia empitjora la situació i convenç ambdós sexes que els paràmetres de la bellesa femenina en són uns de molt restringits [N. del c.: *Alerta, autor o autora, la construcció sintàctica sense el pronom «en» ni la preposició «de» aquí (i en casos similars) és senzillament una construcció 100% espanyola articulada amb paraules catalanes. La gravetat d'aquest cas (la sintaxi és el fonament de qualsevol llengua) m'ha aconsellat d'escriure-us aquesta nota. Espero que me la sabreu dispensar i que sobretot me la sabreu interpretar com un assessorament lingüístic i no pas com un reny.*].

Muñecas vivientes és, en aquest sentit, una lectura pertorbadora: «Les nines han envaït la vida de les nenes, i fins i tot de les dones. Les noies d'onze anys volen ser models i les de disset es presenten a concursos d'*striptease*. I tot això en nom de la llibertat d'elecció, el poder femení i l'alliberament sexual.» Les actituds d'alliberament sembla que ja només passin per la llibertat sexual, i això —diu Walter— constitueix una ficció de la igualtat: com que en la nostra societat hi ha quallat la idea que homes i dones som iguals en tots els àmbits, sembla normal que s'animi

que les dones donin prioritat al seu atractiu sexual i que assumeixin que es tracta d'una *elecció que han adoptat lliurement*. I aquesta objectivació de les dones —augura Walter— augmentarà.

En aquest primer bloc temàtic, comença afirmant-hi que estava convençuda que, passada la seva generació, les seves filles creixerien en un món més lliure. Tot al contrari, veu que la seva filla creix en un món que potencia els valors medievals, en què les nenes són princeses i els nens, lluitadors; en què elles juguen amb fades i ells, amb superherois. Aquesta involució no tan sols afecta les joguines, sinó que s'estén a les expectatives que s'estableixen sobre el comportament infantil (com ara la roba, el llenguatge, l'aprenentatge o la forma de barallar-se).

El que més sobta a l'autora és que ningú no es qüestioni aquest retrocés als valors tradicionals. Walter alerta que els nostres fills creixen veient que a Marks & Spencer les cuinetes de joguina porten un adhesiu on diu «Mamà i jo», i les caixes d'eines i els trepants de joguina, «Papà i jo». Per descomptat —matisa Walter—, no és cap problema que les nenes somiïn a ser princeses vestides amb tutú platejat, sempre que totes les nenes no estiguin obligades a somiar el mateix, ni sigui l'única cosa que se n'espera, ni es consideri que un nen es contaminarà si tria una vareta màgica de color rosa per jugar.

Tot i que sempre hi ha hagut contes per a nens i contes per a nenes, en aquesta generació la divisió s'ha marcat més. A la secció infantil de qualsevol llibreria hi

podem trobar llibres dirigits exclusivament a nenes, amb portades de color rosa, plenes de purpurina, que parlen de fades i princeses; amb arguments increïblement repetitius, basats en la feminitat de les seves petites lectores.

No es nega que hi hagi diferències entre les preferències dels nens i les nenes, ni que aquestes diferències desapareixerien si nens i nenes fossin completament lliures en un món igualitari. Però les expectatives que dipositem en els nens no permet que desenvolupin les seves veritables individualitats com a individus.

Al segon bloc, «El nuevo determinismo», posa atenció als múltiples experiments i estudis científics que expliquen biològicament la diferència entre homes i dones. L'interès per la biologia (la referència a *quelcom neurològic* o a *l'efecte de les hormones masculines*) com a explicació de les diferències entre nens i nenes fa que molta gent, lluny de qüestionar-se com contribueixen els factors socials a crear aquestes diferències i què es pot fer per reduir-les, es refugii en el fatalisme davant la seva naturalesa innata i inevitable.

Així, acluquem els ulls davant la influència del màrqueting, de l'exemple familiar, de la pressió dels mitjans de comunicació o dels companys dels fills. Contràriament, se'ns fa creure que la feminitat i la masculinitat estereotipades són la conseqüència lògica i natural de la biologia.

Durant els últims anys hi ha hagut una allau d'estudis sobre les possibles bases biològiques de la diferència de sexes en tots els camps, des de la psicologia a la

lingüística o la neurobiologia, i els mitjans de comunicació n'han reflectit amb entusiasme tots els que concloïen l'existència de causes biològiques.

Aquests estudis —com ara *La gran diferencia* de Simon Baron-Cohen (de la Universitat de Cambridge)— ofereixen proves que ens condueixen a creure que «la testosterona, especialment en fases inicials del desenvolupament, afecten el cervell i, per tant, al comportament. Així, el cervell femení està configurat per a l'empatia; mentre que el masculí, per a la comprensió i construcció de sistemes».

En la mateixa línia, Steven Pinker (de la Universitat de Harvard) a *La tabla rasa* hi apunta que «probablement és la biologia, i no pas el context social, el que hi ha darrere de les desigualtats entre homes i dones».

També Louann Brizendine (de la Universitat de Califòrnia) explica a *El cerebro femenino* que «una dona acostuma a entendre els sentiments dels altres, mentre que un home, als altres, sembla incapaç de detectar-los una emoció si no ploren o amenacen d'exercir algun tipus de violència física».

Aquests estudis, que insisteixen que la igualtat entre homes i dones la limiten condicionants biològics impossibles d'obviar, no ens ofereixen res més que estereotips, en lloc de mostrar la veritable variabilitat d'homes i dones.

El *nou determinisme* resultaria bastant inofensiu, si no pretengués res més que explicar la preferència diferent pel rosa o pel blau. Però les explicacions biològiques

s'usen per reforçar les expectatives del comportament infantil i adult. Les mateixes creences al voltant de les diferències genètiques hormonals justifiquen que s'esperin comportaments distints entre homes i dones, tant en qüestions insignificants com en d'altres de crucials: des de la disposició a gaudir d'una baixa per paternitat o maternitat fins a l'habilitat per aparcar, des del desig de presentar-se com a candidat a unes eleccions fins a la capacitat per recordar una discussió.

Per als qui subscriuen el discurs del determinisme biològic, totes les desigualtats que vivim s'expliquen gràcies a la diferent configuració genètica i hormonal d'homes i dones: si les dones guanyen menys, si els homes tenen més poder, si les dones assumeixen més feines a casa o si els homes tenen més reconeixement social, tot és degut al fet que així són les coses, simplement. El determinisme biològic del segle XXI funciona exactament igual que el del XIX, que advertia les dones que aspiraven al canvi que no estaven fetes per estudiar o esforçar-se físicament.

Tot i que el que ens diu Walter a *Muñecas Vivientes* ens és familiar, sovint abusa d'exemples que es donen poc freqüentment. Aquesta és la crítica més recurrent que se li ha fet a la seva obra. En algunes discoteques del Regne Unit hi ha concursos en què les dones pugen en un escenari on només hi ha un llit, i han d'interpretar situacions de sexe explícit, alhora que es despullen, davant la mirada lasciva de desenes d'homes, que criden grollerament, i tot de forma gratuïta, amb

la promesa que, si guanyen, potser seran models reconegudes. Aquestes situacions, sens dubte existents, són poc representatives.

En tot cas, el que s'ha de veure és la idea que hi ha darrere, que va més enllà del perill de forjar un concepte de bellesa objectivada i exclusivament sexual, que és que, finalment, les noies pensen que poden obrir-se camí a la vida a través del seu atractiu físic o, encara pitjor, que no tenen altres oportunitats d'avançar en les seves trajectòries professionals que no siguin les que el culte al cos els brinden.

PALOMA PONTÓN

Fonaments de sociologia: les relacions entre la naturalesa i la cultura

Josep Maria Masjuan i Codina
2009. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona

El professor Josep Maria Masjuan (de qui vaig tenir la sort de ser alumne fa pocs anys) és un sociòleg veterà, curiós i rebel —al mateix temps La veterania l'ha adquirida amb els anys de docència i recerca en sociologia de l'educació, mercat de treball i teoria sociològica; la curiositat, amb l'afany amb què es planteja algunes de les qüestions fonamentals de les ciències socials: amb sentit crític i vocació científica; i la rebel·lia, amb la propensió a no defugir de temàtiques punyents i polititzades, com ara les relacions entre naturalesa i cultura en les desigualtats de gènere.